

**Shree Saptashrungi Ayurved Mahavidyalay & Hospital**  
**PANCHKARMA - FIRST TERM END**  
**FINAL Year B.A.M.S (Ayurvedacharya)**

---

**Q.1 Answer in four to five lines (Any Five) [ 5 x 3 marks = 15 ]**

- 1) Etymology and definition of sneha & snehana
- 2) Diet regimen during Snehapana
- 3) Contraindication of Shodhana therapy
- 4) Explain properties of Ghrita
- 5) Samyak snigdha laxana's explain with sutra
- 6) Explain shortly Ashta – mahadoshkar bhav
- 7) बहुदोष लक्षणे लिहा .
- 8) पंचकर्मांचे पुर्वकर्म लिहा .
- 9) पंचकर्मासाठी योग्य रूग्णाचे लक्षण लिहा.
- 10) स्नेहन व्याख्या लिहा.
- 11) ऋतुनुसार शोधन कर्म लिहा.
- 12) पांचप्रासृतिक पेया लिहा.
- 13) दिपन, पाचन लिहा.
- 14) चरक, सुश्रुत, वाग्भटानुसार शोधन उपक्रम लिहा.
- 15) ऱ्हसीयसी मात्रा वर्णन करा.
- 16) फरक लिहा. अभ्यंग, मर्दन, संवाहन
- 17) पादाभ्यंग लिहा.
- 18) अष्टमहादोषकर भाव किती व कोणते?
- 19) दोषा : कदाचित्कुप्यंति..... । श्लोक पूर्ण करुन अर्थ सांगा.
- 20) पंचकर्म पूर्वकर्म कोणते?
- 21) संशोधन अनाह
- 22) संशोधनाचे लाभ

- 23) प्रकृतिस्थ पुरुष लक्षणें
- 24) ऋतुनुसार पंचकर्म
- 25) संशोधन पश्चात् कर्म
- 26) पंचकर्म परिहार काल
- 27) पंचकर्मचि प्रयोजन
- 28) बहुदोष लक्षणें स्पष्ट करा.
- 29) अष्टांग आयुर्वेदातील पंचकर्म
- 30) धूमवर्ती निर्माण लिहा.
- 31) सम्यक् स्विन्न लक्षणें स्पष्ट करा.
- 32) मर्दन- उन्मर्दन स्पष्ट करा.
- 33) वमनपूर्व आहारचें महत्त्व लिहा .
- 34) स्वेदन कर्मकृता लिहा.
- 35) सम्यक् वांत लक्षणें लिहा.
- 36) पंचकर्माची पूर्वकर्में लिहा.
- 37) स्नेहन व्याख्या लिहा.
- 38) परिहार काल म्हणजे काय ?
- 39) योनी भेदानें स्नेहप्रकार उदाहरणासह लिहा.
- 40) सद्य स्नेह म्हणजे काय?
- 41) उद्वर्तन म्हणजे काय? स्पष्ट करा.
- 42) दिपन, पाचन स्पष्ट करा.
- 44) शोधन उपक्रम लिहा. चरक, सुश्रुत, वाग्भट भूषणम् ॥
- 45) ऱ्हसीयसी मात्रा वर्णन करा.
- 46) फरक लिहा. अभ्यंग, मर्दन, संवाहन
- 47) पादाभ्यंग लिहा.
- 48) ऱ्हसीयसी मात्रा ( test-dose ) म्हणजे काय सांगुन तिचें स्नेहपानातील महत्त्व लिहा.
- 49) अंभ्यंग-मर्दन-संवाहन यामधील तुनात्मक साम्य भेद लिहा.

- 50) स्तंभ गौरव शीतघ्नं स्वेदनं स्वेदकारम् ! ( च. सू. २२) व्याख्या स्पष्ट करा.
- 51) हिन शुद्धि संसर्जन क्रम
- 52) वमनाची आन्तकी, मानिकी, वेगिकी परीक्षा वर्णन करा.
- 53) सम्यक वान्त लक्षणे लिहा.
- 54) वमनोत्तर धुमपानाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- 55) मदनफल पर्यायी नावे, रसपंचक, वामक योग संख्या लिहा.
- 56) वमन आर्ह व्यवती
- 57) वमन अनार्ह व्यवती
- 58) मदनफल पर्यायी नावे, रसपंचक, वामक योग संख्या लिहा.
- 59) वाग्य व्याधी लिहा.
- 60) वामन द्रव्यांचे गुण लिहा.
- 61) वामक गण लिहा.
- 62) सम्यक वान्त लक्षणे लिहा.
- 63) जेंताक स्वेद - अंतश्चना लिहा.
- 64) वमन विधीतील-आहाराचे महत्त्व लिहा.
- 65) पत्रपोट्टली स्वेद विधी
- 66) द्रव्य-वमनोपग गण
- 67) स्वेदन द्रव्य गुण.
- 68) वामक द्रव्य
- 69) मदनफल संग्रह विधी लिहा.
- 70) वमन द्रव्यांचे गुण लिहा.



**Q.2 Answer the following in Brief (Any Six)[ 6 x 5 marks = 30 ]**

- 1) Explain need of Rukshana before Snehana & Samyak Rukshana laxan
- 2) Explain Shaman – sneha in short
- 3) Write down Padabhyanga Vidhi in details
- 4) Complet the sholka & explain

अविपाकोऽरुचि स्थौल्यं .....

..... बहुदोषस्य लिंगानी तस्यै संशोधन हितम् ! च.सू.

- 5) Explain Snehapan vyapada & chikitsa
- 6) Write a short note on Sneha pravicharana
- 7) Explain indication of snehan (Snehya – arha )
- 8) पंचकर्मामुळे प्रायशःशोधन होते विधान स्पष्ट करा .
- 9) पंचकमचि प्रयोजन लिहा.
- 10) मुर्धतैलाचे उपप्रकार लिहा.
- 11) सम्यक सिन्धतेची लक्षणे लिहा.
- 12) कर्णपूरण विधी सविस्तर लिहा.
- 13) दोष कोष्ठातुन शाखेत व शाखेतुन कोष्ठात आणण्याचे उपाय लिहा.
- 14) उद्वर्तन व उत्सादन फरक सांगुन उद्वर्तनाचे लाभ लिहा.
- 15) स्वास्थ्यरक्षणार्थ पंचकमचि महत्त्व लिहा.
- 16) तैलद्रोणी आणि शिरोधारापात्र लिहा.
- 17) अष्टमहादोषकर भाव लिहा.
- 18) अवपीडक स्नेह लिहा.
- 19) फरक लिहा. उद्वर्तन, उत्सादन आणि उद्घर्षण
- 20) कोष्ठ आणि अग्नि यांचे स्नेहपानातील महत्त्व सांगा
- 21) स्नेह प्रविचारणा म्हणजे काय सांगुन पांचप्रासृतिकी पेया लिहा.
- 22) स्वास्थ्यरक्षणार्थ पंचकमचि महत्त्व लिहा.

- 23) तैलद्रोणी आणि शिरोधारापात्र लिहा.
- 24) अष्टमहादोषकर भाव.
- 25) अवपीडक स्नेह लिहा.
- 26) फरक लिहा. उद्वर्तन, उत्सादन आणि उद्घर्षण
- 27) कोष्ठ आणि अग्नि यांचे स्नेहपानातील महत्त्व सांगा
- 28) स्नेह प्रविचारणा
- 29) पांचप्रासृतिकी पेया लिहा.
- 30) पाचन चिकित्सा सविस्तर लिहा.
- 31) कर्णपूरण विधि लिहा.
- 32) स्नेहाचे जीर्यमान, जीर्ण लक्षणे लिहा.
- 33) संशोधनाचे लाभ सांगा.
- 34) मुर्धतैल म्हणजे काय? स्पष्ट करा.
- 35) श्मन व बृहण स्नेह स्पष्ट करा.
- 36) पंचकर्म अनाई लिहा.
- 37) ऋतुनुसार शोधनोपक्रम लिहा.
- 38) स्नेहन योग्य-अयोग्य लिहा.
- 39) षष्ठीकशाली पिण्ड स्वेद .
- 40) पंचकर्मातील परीहार्य विषय स्पष्ट करा .
- 41) अच्छ व विचारणा स्नेह सांगुन स्नेह प्रविचारणा वर्णन करा.
- 42) संसर्जनक्रम सांगुन त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- 43) मदनफल, निम्ब , कुटज , वचा, यष्टीमधु यांचे तमनातील महत्त्व लिहा.
- 44) अग्नि स्वेदनाचे प्रकार सांगुन त्यांचे व्यावहारिक महत्त्व स्पष्ट करा.
- 45) कटी-बस्ति विधी सविस्तर लिहा.
- 46) षष्ठीकशाली पिंड स्वेदन, वालुका पोद्दली स्वेदन - ह्या स्वेदन प्रकारांची स्वेदन द्रव्ये, योग्य अवस्था (Indication), व्यापद् उपचारांसह लिहा.
- 47) मुर्ध तैल

- 48) वमन सम्यक योग, अयोग, अतियोग लक्षणे
- 49) वमन चतुर्विध परिक्षा लिहा.
- 50) वचा यष्टीमधु व निम्ब यांचे वमनातील महत्त्व लिहा.
- 51) वमन संप्राप्ती
- 52) वमन व्यापद थोडक्यात लिहा.
- 53) मदनफल संग्रह विधि लिहा.
- 54) शोधनोत्तर रसायनाची आवश्यकता स्पष्ट करा
- 55) वमन अयोग, अतियोग, सम्यक्योग आणि त्यांची चिकित्सा वर्णन करा.
- 56) वामक द्रव्याचे ग्रथोक्त वर्णन करा .
- 57) वमनातील दोष गती लक्षणे.
- 58) संसर्जन क्रम .
- 59) वमन अनार्ह रुग्ण कारणासह लिहा ( कोणतेही ७ )
- 60) मदन फल संग्रह विधि
- 61) वमन -आर्ह व अनार्ह



**Q.3 Answer Any 3 Questions.**

**[ 15 x 3 marks = 45 ]**

- 1) Explain in short digestion & metabolism of fat
- 2) What is Murdhani Taila & it's types? Explain in details
- 3) Relevance of Panchakrama in present era – explain
- 4) Explain Purvakarma , Pradhan karma, Pashchatkarma of Snehpan vidhi according to Charak samhita.
- 5) अष्टांग आयुर्वेद व पंचकर्म लिहा.
- 6) “एवं विशुद्ध कोष्ठस्य कायाग्नि अभिवर्धते.”.....सूत्र स्पष्ट करा.
- 7) स्नेहनाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
- 8) “अभ्यंग विधी सविस्तर लिहा.
- 9) शोधनाचे महत्त्व सांगा. त्रिविध कर्मचे सविस्तर वर्णन करा.
- 10) अभ्यंगाची व्याख्या व गुण सांगून अभ्यंग विधी सविस्तर वर्णन करा.
- 11) स्वेदन व्याख्या सांगून चरकोक्त स्वेद प्रकार सविस्तर वर्णन करा.
- 12) तमन द्रव्य व गुण,कर्म सांगून तमन व्यापद व चिकित्सा सविस्तर वर्णन करा.
- 13) शरीरजां दोषानाम् ..... । सूत्र वर्णन करून, स्पष्ट करा.
- 14) अक्षितर्पण विधि लिहा.
- 15) स्नेहन विधि सविस्तर सांगा.
- 16) स्नेहनाचे गुण सांगून कार्मुकता स्पष्ट करा.
- 17) शोधनसंबंधित त्रिविध कर्म वर्णन करून त्याचे महत्त्व लिहा.
- 18) मुर्धतैल म्हणजे काय सांगून प्रयोजन लिहा.
  - i. सिरःसेक आणि शिरोभ्यंग विधिपूर्वक लिहा.
- 19) अक्षितर्पण आणि कर्णपुरण विधिपूर्वक लिहा.
- 20) स्नेहपानाची लैंगिकी परिक्षा लिहून स्नेहपान व्यापद - आयुर्वेदिक आणि आधुनिक उपचारांसह लिहा.
- 21) शोधनसंबंधित त्रिविध कर्म वर्णन करून त्याचे महत्त्व लिहा.
- 22) मुर्धतैल म्हणजे काय सांगून प्रयोजन व विधि लिहा



- 23) अक्षितर्पण आणि कर्णपुरण विधिपूर्वक लिहा.
- 24) स्नेहपानाची लैंगिकी परिक्षा लिहून स्नेहपान व्यापद् - आयुर्वेदिक आणि आधुनिक उपचारांसह लिहा.
- 25) अभ्यंग - व्याख्या, गुण, योग्य - अयोग्य अवस्था, तैलाची निवड, अभ्यंगाच्या अवस्था, काल तसेच पश्चात कर्म लिहा.
- 26) संसर्जन क्रम सविस्तर वर्णन करा.
- 27) वमन व्याख्या व विधि सविस्तर सांगा.
- 28) वमन व्यापद् किती व कोणते ? त्यांचे हेतु लक्षण,चिकित्सा सविस्तर वर्णन करा.
- 29) वमन सविस्तर वर्णन करा.
- 30) वमन संप्राप्ती वर्णन करा.
- 31) वमन द्रव्यांचे गुण व वमन संप्राप्ती वर्णन करा.
- 32) वमनाचे पुर्वकर्म सविस्तर वर्णन करा.
- 33) 'वमन' व्याख्या लिहा. वामक द्रव्यांचे गुण सांगून संप्राप्ति लिहा. वमनाचे व्यापद् आयुर्वेदिक व आधुनिक उपचारांसह लिहा.

